

تبیین عوامل مؤثر بر گرایش به قاچاق کالا در استان‌های مرزی؛

مطالعه موردی استان کرمانشاه

علی‌ار رحمانی پور^۱، میلاد مرادی دیزگرانی^۲

تاریخ دریافت: ۹۴/۱۰/۱۵

تاریخ پذیرش: ۹۴/۱۱/۲۹

چکیده

زمینه و هدف: امروزه قاچاق کالا و گرایش به مصرف کالاهای خارجی، یکی از مسائل مهمی است که اساس فرهنگ، اقتصاد و امنیت ملی کشور را نشانه گرفته است. اگرچه بسیاری از کشورهای دنیا با این مسئله دست‌به‌گریبان هستند، اما این موضوع، در حال حاضر در ایران آن‌قدر اهمیت پیدا کرده است که ضرورت توجه، شناخت و مبارزه جدی و بی‌امان با آن، از اصول خدشه‌ناپذیر مبارزه به شمار می‌رود. قاچاق یا تجارت غیرقانونی به‌عنوان پدیده‌ای چندبعدی در کشورهایی که اقتصاد ضعیفی دارند بیشتر مشاهده می‌شود. با توجه به این مطلب که مناطق مرزی از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند و مهم‌ترین راه برای ورود قاچاق به کشور هستند، باید توجه خاصی به مرزهای کشور مبذول داشت، چراکه قاچاق نه‌تنها در مناطق مرزی بلکه در تمام اقتصاد کشور تأثیرگذار است. هدف پژوهش حاضر بررسی عوامل مؤثر بر گرایش به قاچاق کالا در استان‌های مرزی، استان کرمانشاه می‌باشد.

روش: این تحقیق از نوع توصیفی-پیمایشی می‌باشد. جامعه آماری تحقیق شامل خبرگان امر قاچاق کالا در سازمان‌هایی است که به‌طور مستقیم با موضوع قاچاق در ارتباط می‌باشند. این سازمان‌ها شامل ستاد مبارزه با قاچاق کالای استانداری کرمانشاه، اداره گمرک، اداره تعزیرات حکومتی، معاونت مبارزه با قاچاق نیروی انتظامی، اداره مبارزه با قاچاق مرزبانی، سازمان صنعت، معدن و تجارت، اداره دخانیات، سازمان بازرگانی، شرکت ملی نفت و معاونت غذا و داروی دانشگاه علوم پزشکی استان کرمانشاه می‌باشد. ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش پرسشنامه می‌باشد و تحلیل‌های آماری به‌وسیله نرم‌افزارهای SPSS ۲۲ و Lisrel 8.5 انجام گرفت. آزمون‌های آماری انجام‌شده شامل نمونه معادلات ساختاری برای تعیین تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای نمونه و آزمون فریدمن برای رتبه‌بندی متغیرهای هفت‌گانه نمونه مفهومی می‌باشد.

یافته‌ها: نتایج این تحقیق نشان داد که هفت عامل هزینه‌های مالیاتی و گمرکی، میزان بالای بیکاری، سودآوری بالای قاچاق، پایین بودن کیفیت محصولات داخلی، شرایط جغرافیایی، ناکارآمدی بوروکراسی اداری و کنترل نامناسب مرزها در گرایش به قاچاق کالا در استان کرمانشاه مؤثر هستند. همچنین از میان متغیرهای پژوهش میزان بالای بیکاری دارای بالاترین اولویت و کنترل نامناسب مرزها کمترین اولویت را دارا می‌باشد.

واژه‌های کلیدی

قاچاق کالا، استان مرزی، کرمانشاه

^۱- ریس اداره تحقیقات کاربردی فرماندهی مرزبانی استان کرمانشاه (نویسنده مسئول)، Rahmani.ali51@yahoo.com

^۲- کارشناس ارشد مدیریت اجرایی

مقدمه

قاچاق نوعی تجارت غیرقانونی کالا است که قوانین و مقررات حاکم بر دادوستد کالا را دور می‌زند و اغلب پدیده‌ای نامطلوب است که اقتصاد کشور را از مسیر درست خود منحرف نموده و دستیابی به اهداف و برنامه‌های توسعه اقتصادی را با اختلال مواجه می‌سازد. با بروز قاچاق در اقتصاد هر کشور، در مرحله اول اعتبار اقتصادی آن کشور در بین فعالان تجارت جهانی کاهش پیدا کرده و در مرحله بعد، دارای تأثیرات اجتماعی، سیاسی و امنیتی می‌شود (رحمن نژاد و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۱۶). گسترش پدیده قاچاق و تأثیر زیان‌بار آن در امر تولید، تجارت قانونی، سرمایه‌گذاری و اشتغال خطر جدی است که باید با جدیدت تمام با آن مبارزه کرد (جایمی، ۱۳۸۸: ۷۸). ابعاد منفی قاچاق کالا را می‌توان از زوایای متفاوتی بررسی کرد، قاچاق کالا از بعد سیاسی نقطه‌ای منفی در کشورها تلقی می‌شود؛ قاچاق کالا از بعد اجتماعی باعث برهم خوردن تعادل اجتماعی و درآمدی در میان اقشار جامعه می‌شود؛ قاچاق از بعد اقتصادی نیز ضربات مهلکی به اقتصاد جامعه وارد می‌آورد. قاچاق کالا غیرمستقیم در سرمایه‌گذاری ملی تأثیر منفی دارد. با ورود کالاهای قاچاق تولید ملی ضربه می‌خورد و تقاضا برای محصولات ساخت داخل کاهش می‌یابد و به دنبال آن سودآوری و در نهایت سرمایه‌گذاری در بخش تولید داخلی کاهش می‌یابد. کاهش سرمایه‌گذاری نیز باعث کاهش اشتغال می‌شود و میزان بیکاری را افزایش می‌دهد. با افزایش بیکاری، بحران‌های اجتماعی و تبعات ناشی از آن نیز افزایش خواهد یافت. در واقع، با افزایش قاچاق کالا بحران‌های اجتماعی افزایش می‌یابد و در نهایت امنیت ملی به خطر می‌افتد. یکی از ابعاد بسیار مهم قاچاق کالا تأثیر منفی آن در امنیت ملی است. قاچاق کالا به طرق مستقیم و غیرمستقیم امنیت ملی کشورها را تهدید می‌کند. قاچاقچیان برای فعالیت‌های پنهانی خود مجرای بسیار خوبی برای رخنه به اقتصاد، فرهنگ، بهداشت و ... جامعه دارند (سیف، ۱۳۸۷: ۴). در حال حاضر قاچاق کالا از مشکلات بزرگ کشور به شمار می‌آید. این پدیده چندان ابعاد گوناگونی یافته و چنان تأثیرات منفی و مخربی در

اقتصاد کشور گذارده که به ناچار بخش چشمگیری از امکانات ملی برای مقابله با آن بسیج شده است. به‌رغم این تلاش‌ها و بنا بر اعتراف مکرر مسئولان، اقدامات به‌عمل آمده چندان اثری نداشته و معضل قاچاق کالا کماکان پابرجاست. متأسفانه وجود برخی سیاست‌های اقتصادی خاص مانند حمایت گسترده از تولید داخلی با استفاده از ابزارهای ممنوعیت‌ها و محدودیت‌های تجاری، پرداخت یارانه‌های گسترده برای برخی اقلام (مانند سوخت)، و کالاهای اساسی به مصرف‌کننده و نیز وجود مرزهای گسترده جغرافیایی مناسب جهت ورود کالای قاچاق، دامنه و گسترش این معضل را افزایش داده است. برای حل هر مشکلی ابتدا بایستی عوامل و فاکتورهای به وجود آورنده آن را مورد بررسی قرار داد تا با شناخت صحیح این موارد بتوان راهکارهای مناسب را برای رفع آن مشکل ارائه داد. در رابطه با موضوع قاچاق کالا نیز این امر صدق می‌کند، لذا پژوهش حاضر در پی بررسی عوامل مؤثر بر گرایش به قاچاق کالا در استان‌های مرزی، مطالعه موردی استان کرمانشاه می‌باشد.

مبانی نظری

قاچاق بر اساس کنوانسیون نایروبی تخلفی گمرکی است شامل جابه‌جایی کالا در طول مرزی گمرکی به روشی مخفیانه و به‌منظور فرار از نظارت گمرکی (بنائی، ۱۳۷۷: ۵۸). قاچاق یعنی کاری برخلاف قانون که پنهانی انجام شود و متاعی که معامله یا ورود آن به کشور ممنوع باشد. به‌طور کلی، هر نوع معامله یا مبادله کالا با پول یا کالایی دیگر که دولت محدودیت یا ممنوعیتی علیه آن وضع کرده باشد قاچاق محسوب می‌شود و این در تجارت و مبادله کالا به قدمت تاریخ است. در علم اقتصاد به ورود و خروج کالا که به‌صورت مخفیانه از مرزهای کشور وارد و یا خارج شود، قاچاق می‌گویند. کالای اقتصادی را که مورد قاچاق قرار می‌گیرد را کالای قاچاق و شخص و یا اشخاصی که مبادرت به انجام قاچاق می‌نماید را قاچاقچی یا سوداگر می‌نامند (اصغری، ۱۳۸۸: ۴۴). در شرایط فعلی تعریف قاچاق صرفاً ناظر به مبادی ورودی و خروجی و مرزهای جغرافیایی نمی‌گردد. بلکه نگهداری و توزیع و حمل کالای فاقد مجوز قانونی در داخل کشور نیز

قاچاق محسوب می‌شود. امروزه بحث جهانی‌سازی، تجارت آزاد، توجه به امر بازاریابی و جذب مشتری به‌عنوان عوامل مؤثر بر رشد و توسعه اقتصادی نامبرده می‌شوند، به‌طوری‌که بسیاری از دولت‌ها دادوستد در عرصه بین‌المللی را از اهم سیاست‌های کلان اقتصادی خود قرار داده‌اند. اما این فعالیت جهانی، همواره در معرض خطرهای آسیب‌های جدی قرار داشته و دارد. اگر در گذشته‌های دور مشکل راهزنی و عدم امنیت راه‌ها و آب‌ها بر سر راهکاروان‌ها و کشتی‌های تجاری بوده است، امروزه پدیده قاچاق به‌عنوان یک تهدید جدی بر سر راه تجارت بین‌المللی قرار دارد. هرچند موضوع قاچاق منحصر به اقتصاد ایران نیست، اما این موضوع در کشور ما به دلایل گوناگون بسیار قابل توجه است (کهنه پوشی، ۱۳۹۱: ۱۰۵۹). در قاچاق کالا برخلاف تجارت رسمی، نوع کالا و قیمت و میزان آن مشخص نیست، بنابراین، برنامه‌ریزی‌های تولیدی و سیاست‌های تجاری دولت و بخش خصوصی همواره با خطرپذیری همراه است. تولیدکنندگان با توجه به این خطرپذیری یا در فرایند تولید شرکت نمی‌کنند و یا در صورت ورود آگاهانه، بازگشت سرمایه بالاتری را در زمان کوتاه‌تر طلب می‌کند، دولت هم در برنامه‌ریزی تولیدی با همین مشکل روبه‌دو است (وطن‌پور، ۱۳۸۷: ۸۵). در این حالت قاچاق کالا با توجه به تأثیراتی چون بی‌ثباتی اقتصادی و اختلال در برنامه‌ریزی‌های اقتصادی و سامانه توزیع باعث بی‌رنگ شدن نظارت دولت و آسیب‌پذیری اقتصادی کشور خواهد شد. قاچاق در مقیاس وسیع می‌تواند بهینه‌سازی نظام تولید، توزیع و مصرف را به شکست بکشاند و سازوکارهای مالی و پولی نظام اقتصادی را ناکارآمد و دامنه آن را به سیاست‌های بازرگانی و موازنه تجاری توسعه دهد. همچنین ورود کالاهای غیرمؤثر بر فشرده‌گی رقابت صنایع ملی در بازار داخلی اثر منفی دارد (مقدسی، ۱۳۸۰: ۹). اولین تهدید قاچاق کالا، موضوع عدم امنیت مردم مناطق مرزی و حاشیه‌نشین هاست که باید همواره در بین درگیری‌های نیروهای مبارزه با کالای قاچاق و قاچاقچیان باشند. مسئله بعدی تهدید اقتصادی است که از طریق عدم پرداخت عوارض کالا وارد کشور می‌شود و ضمن اینکه باعث می‌شود کالاهای ساخت داخل

کشور بازار خود را از دست بدهند، کارگران نیز بیکار و کارفرمایان ورشکسته می‌شوند. از نگاه سوم قاچاق کالاهای غیراخلاقی همچون مشروبات الکلی، لوازم آرایشی و ... امنیت اخلاقی را نیز از بین می‌برد و همه این تهدیدات اگرچه به تمام ارکان جامعه آسیب می‌رساند، اما مرزنشینان بیشتر از همه در لبه تیغ قرار دارند.

انواع قاچاق

قاچاق کالا: خرید و فروش، حمل و نقل و مشارکت در ورود و خروج غیرقانونی کالا (عبدالمحمدی، ۱۳۸۹: ۱۸۱).

قاچاق ارز: یکی از بخش‌های مهم پدیده قاچاق، قاچاق ارز است. پدیده‌هایی مانند اعتبارت سرگردان، سرمایه‌هایی که منبع آن‌ها شفاف نیست، پدیده پول‌شویی و ... نیز مسائل اختصاصی حوزه قاچاق ارز می‌باشند که همگی به صورت زنجیره‌ای، فرایند قاچاق ارز و کالا را تکمیل می‌کنند (افق ده‌ساله مبارزه با قاچاق کالا و ارز، ۱۳۸۸: ۳۶).

قاچاق مواد مخدر، سیگار و داروهای روان‌گردان: قاچاق مواد مخدر از مهم‌ترین انواع قاچاق در جهان و البته ایران به شمار می‌رود. در مقدمه کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با قاچاق مواد مخدر و داروهای روان‌گردان، در اهمیت موضوع چنین آمده است: با نگرانی عمیق از روند افزایش به تولید، تقاضا و قاچاق غیرقانونی مواد مخدر و داروهای روان‌گردان که تهدیدی جدی برای سلامت و سعادت بشریت به شمار می‌رود و بنیادهای اقتصادی، فرهنگی و سیاسی جامعه را به مخاطره می‌اندازد (احمدی، ۱۳۸۵: ۳۵).

قاچاق نفت و مشتقات نفتی: قاچاق نفت و مشتقات آن را می‌توان از انواع جرائم بین‌المللی این جرم محسوب نمود (احمدی، ۱۳۸۵: ۳۶). در کشورهای نظیر کشور ما که دولت برای استفاده مردم از مشتقات نفتی (مانند بنزین و گازوئیل) یارانه در نظر می‌گیرد و بر این اساس قیمت این محصولات نسبت به کشورهای همسایه بسیار پایین‌تر است، زمینه برای قاچاق مشتقات نفتی به خارج از مرزها مهیا می‌باشد.

قاچاق انسان: گزارش‌های منتشر شده از سوی کمیته اجرایی سازمان ملل و اداره مبارزه با جرائم و موارد مخدر سازمان مذکور حکایت دارد، قاچاق انسان به یک مشکل جهانی مبدل گردیده و در این میان هیچ کشور توسعه یافته و یا در حال توسعه‌ای مصون نمی‌باشد (احمدی، ۱۳۸۵: ۳۹).

قاچاق صادراتی و قاچاق وارداتی

قاچاق را از نظر ورود و خروج کالا از کشور می‌توان به دو قسمت قاچاق صادراتی و قاچاق وارداتی تقسیم کرد. قاچاق صادراتی: قاچاق صادراتی بر کالایی اطلاق می‌شود که بدون انجام گرفتن تشریفات گمرکی و بدون پرداخت حقوق و عوارض گمرکی از کشور خارج شود. قاچاق وارداتی: قاچاق وارداتی بر کالایی اطلاق می‌شود که بدون انجام گرفتن تشریفات گمرکی و بدون پرداخت حقوق و عوارض گمرکی به کشور وارد شود (سیف، ۱۳۸۷: ۲۲).

قاچاق گمرکی و غیر گمرکی

قاچاق را از نظر راه‌های ورود و خروج کالا از کشور را می‌توان به دو قسمت قاچاق گمرکی و قاچاق غیر گمرکی تقسیم کرد. قاچاق گمرکی: قاچاق گمرکی عملی غیرقانونی است که در آن شخصی کالای قاچاق خود را از مرزها و مناطق مجاز گمرکی به کشور وارد و یا از آن خارج کند. قاچاق غیر گمرکی: قاچاق غیر گمرکی عملی غیرقانونی است که در آن شخصی کالای قاچاق خود را از مرزها و مناطقی به جز مرزهای مجاز گمرکی به کشور وارد و یا از آن خارج کند (سیف، ۱۳۸۷: ۲۲).

منطقه مورد مطالعه

کشور عراق به‌عنوان یکی از همسایگانی که بیشترین مرز به طول ۱۶۰۹ کیلومتر با ایران دارد شناخته می‌شود و استان کرمانشاه نیز ۳۷۱ کیلومتر مرز خشکی را با کشور عراق دارد

که این مرزها از راهبردهای مهم‌ترین مرزها محسوب و از اهمیت ویژه‌های برخوردار است. استان مرزی کرمانشاه با جغرافیائی اکثرأ "صعب‌العبور از شمال به استان کردستان، از شرق به استان لرستان و همدان، از جنوب به استان ایلام و از غرب با ۳۷۱ کیلومتر مرز مشترک به کشور عراق محدود می‌گردد.

محورهای ورودی قاچاق کالا در این استان شامل مناطق پاوه، قصر شیرین، اسلام‌آباد غرب و گیلان غرب می‌باشد. اجناس قاچاقی که از مرزهای استان کرمانشاه وارد کشور می‌شوند مواردی چون سیگار، پارچه، شکر، مشروبات الکلی، کالاهای ضد فرهنگی، لوازم آرایشی و بهداشتی، لوازم صوتی و تصویری، لوازم خانگی و سلاح و مهمات را دربر می‌گیرد. همچنین شیوه‌های ورود قاچاق کالا به استان کرمانشاه شامل ترانزیت خارجی و داخلی، بازارچه‌های مرزی به صورت زیرباری، جعل مدارک و پلمپ گمرکی و کوله باری می‌باشد (سیف، ۱۳۸۷: ۶۳).



شکل ۱: نقشه استان کرمانشاه

عوامل مؤثر بر گرایش به قاچاق کالا

قاچاق کالا را نمی‌توان در کشور کتمان کرد. قاچاق کالا به دلایل گوناگون اجتماعی، اقتصادی و سیاسی به‌ویژه در سال‌های توجه بسیار زیادی را به خود جلب کرده است. اقلام متنوع کالاها به صورت قاچاق و غیرقانونی وارد کشور می‌شود و مقدار هنگفتی ارز از این طریق به جیب اداره کنندگان شبکه‌های سازمان‌یافته سرازیر می‌شود. برخی از دلایل و عوارض قاچاق کالا عبارت‌اند از فرار از پرداخت حقوق و عوارض دولتی، برهم زدن تعادل بازار رقابتی، سودآوری زیاد و فساد مالی و اخلاقی، مختل کردن بخش تولید کشور و بروز ارتشا و فساد نظام اداری. قاچاق کالا در کارکرد سیاست‌های تجاری و اقتصادی هم تأثیرات نامطلوبی دارد. از این رو، مبارزه با قاچاق کالا برای حمایت واقعی از اقتصاد کشور و همچنین برقراری هرچه کامل‌تر امنیت مناطق مرزی ضروری است. به‌طور کلی، بروز و گسترش قاچاق کالا از آن روست که همواره تقاضا برای این نوع کالاها در بازارهای داخلی و خارجی است و عوامل قاچاق کالا باهدف کسب سود بیشتر از تجارت غیرقانونی به‌عرضه کالاها از مسیر غیررسمی مبادرت می‌ورزند.

عوامل متفاوت و گوناگونی می‌توانند بر گرایش افراد به قاچاق کالا تأثیرگذار باشند که می‌توان به مسائل اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی اشاره کرد. اگرچه برخی از متخصصان امر عوامل اقتصادی را بسیار برجسته‌تر از سایر عوامل می‌دانند، اما با توجه به تأثیری که سایر عواملی بر گرایش به قاچاق دارند نمی‌توان به‌راحتی از کنار آن‌ها گذشت، لذا در این پژوهش عوامل مؤثر بر گرایش به قاچاق کالا را به عوامل اقتصادی و غیراقتصادی دسته‌بندی می‌کنیم.

عوامل اقتصادی

هزینه‌های مالیاتی و گمرکی: قوانین و هزینه‌های بازرگانی و گمرکی به‌تنهایی نه در بروز قاچاق کالا مؤثر است و نه به اصلاح و بهبود ساختار این قوانین و مقررات می‌توان قاچاق را برای همیشه ریشه کن کرد. قاچاق معلول عوامل زیادی است که سهمی از آن به

قوانین بازرگانی و گمرکی می‌رسد. البته، نباید نقش این سهم را که هرچند از تعدد موضوعات از دیگر عوامل کمتر به نظر می‌آید از لحاظ تأثیر دسته کم گرفت، زیرا قوانین و هزینه‌های بازرگانی و گمرکی در بروز، تشدید یا تقلیل قاچاق مؤثر است (سیف، ۱۳۸۷: ۱۲۸). از مهم‌ترین دلایلی که می‌تواند در یک کشور باعث بروز پدیده قاچاق شود، بحث هزینه‌های مالیاتی و گمرکی است که به کالاها تعلق می‌گیرد که این هزینه از کالایی به کالایی دیگر و از کشوری به کشور دیگر متمایز است. هزینه‌های مالیاتی دولت، بخشی از ساختار قیمت هستند که ایجاد هزینه می‌کنند. وقتی هزینه‌های مالیاتی افزایش یابد، عرضه‌کننده به دنبال کاهش هزینه از راه کاهش هزینه مواد اولیه، کاهش هزینه‌های نیروی کار، کاهش هزینه‌های مدیریتی و کاهش سایر هزینه‌ها خواهد بود. در این صورت کیفیت کالای تولیدی پایین آمده و از آنجا که تقاضاکننده به دنبال کالایی با کیفیت بالا و قیمت پایین‌تر است، انگیزه‌های فعالیت‌های غیررسمی و از جمله قاچاق افزایش می‌یابد. علاوه بر میزان مالیات، تغییرات در سامانه مالیاتی و معافیت‌های مالیاتی نیز از محرک‌های گرایش به سمت فعالیت‌های غیررسمی است (داد وند و قنبری، ۱۳۹۱: ۹۳۵). گاهی تعرفه‌های گمرکی تعیین‌شده به‌عنوان سود بازرگانی آن‌قدر بالاست که ورود کالا به‌صورت قاچاق را تشویق می‌کند. در اصل فلسفه تعریف بالا باید در حمایت از تولیدات داخلی و افزایش سطح اشتغال باشد و در مرحله بعدی ایجاد درآمد برای خزانه دولت. اما تعرفه‌ها برای دولت، با نگاه درآمدی است و این مسئله باعث دائمی شدن تعرفه‌ها می‌شود، لذا سبب می‌شود که تولیدکنندگان تلاشی برای تولید باکیفیت‌تر نکنند و تولید داخلی همواره در سطح پایین بوده و در نتیجه زمینه‌های تشدید قاچاق میسر می‌شود (عیسی آبادی و شاه‌قلعه، ۱۳۹۲: ۵۷).

میزان بالای بیکاری: بیکاری یکی از عواملی است که نقش مهمی در افزایش قاچاق در مناطق مرزنشین دارد. کاهش نرخ اشتغال باعث می‌شود تا مردم مجبور شوند به مشاغل دیگر دست بزنند (داد وند و قنبری، ۱۳۹۱: ۹۳۵). بیکاری، علاوه بر قطع درآمد گروه

بیکار شده، تبعات اجتماعی دیگری هم دارد و عامل تقویت یا مشاء مفساد اجتماعی بزرگی است. بیکاری در خوش بینانه ترین حالت به بروز واسطه گری و قاچاق منجر می شود. به عبارت دیگر، کاهش اشتغال در اقتصاد رسمی هم توجیه کننده و علت افزایش میزان اشتغال در اقتصاد غیررسمی و قاچاق کالا است. از این رو میزان بیکاری در اقتصاد رسمی ارتباط مستقیمی با گسترش قاچاق کالا دارد (سیف، ۱۳۸۷: ۱۳۹).

سودآوری بالای قاچاق: از مهم ترین دلایلی که باعث می شود بعضی از مردم به قاچاق روی آورند، سودآوری بالایی است که نصیب افراد می شود. وجود این سود بالا باعث می شود تا عاملین قاچاق به سوی قاچاق گرایش داشته باشند (داد و نند و قنبری، ۱۳۹۱: ۹۳۵). سودآوری بسیار زیاد قاچاق کالا ناشی از تفاوت قیمت ها در بازار داخل با کشورهای همسایه است، به طوری که مهم ترین عامل گرایش افراد به قاچاق انرژی، به خصوص نفت (مشتقات نفتی) را می توان سودآوری بالای آن دانست. حتی بنا بر گزارشی، قاچاقچیان سوخت بیش از قاچاقچیان مواد مخدر سود می برند، به طوری که قاچاقچیان که بنزین را از ایران به ترکیه ترانزیت می کنند بیش از سه برابر سود قاچاق مواد مخدر سود خالص می برند (عیسی آبادی و شاه قلعه، ۱۳۹۲: ۵۷). احتمال لو رفتن فعالیت های قاچاق و جریمه آن را می توان شاخصی برای تبیین فعالیت های قاچاق در نظر گرفت. به طور کلی، هر قدر هزینه و مخاطره پذیری قاچاق کمتر باشد، قاچاقچی کمتر احساس خطر می کند و با هزینه کمتری می تواند کالا را از خارج به داخل و یا از داخل به خارج انتقال دهد (سیف، ۱۳۸۷: ۱۴۰).

پایین بودن کیفیت محصولات داخلی نسبت به نمونه های مشابه خارجی: برای بسیاری از مصرف کنندگان کیفیت کالا اهمیت بسزایی دارد. اگر کالاهای خارجی بدون پرداخت حقوق و عوارض گمرکی و باقیمت ارزان تر به بازار داخلی عرضه شود، مصرف کننده برای خرید کالاهای مرغوب به خرید این گونه کالاها روی می آورد. بحث کیفیت کالا جایگاه ویژه ای دارد و مصرف کننده برای تهیه کالای خوب و باکیفیت حتی

حاضر است مبالغ بیشتری (در مقایسه با تولیدات مشابه داخلی) پردازد (سیف، ۱۳۸۷: ۱۲۲). گاهی کالاهای تولید داخل از کیفیت بسیار پایینی برخوردار است که قابل قیاس با مشابه خارجی نبوده و چون از حمایت‌های دولتی برخوردار و از یک نوع انحصار داخلی برخوردار است، قیمت آن نیز بالاتر است (عیسی آبادی و شاه قلعه، ۱۳۹۲: ۵۷). این امر باعث می‌شود که مردم گرایش بیشتری به سمت کالاهای خارجی با کیفیت‌تر و البته ارزان‌تر داشته باشند و در این میان افراد سودجو با سوءاستفاده از موقعیت پیش آمده اقدام به قاچاق کالاهای خارجی می‌کنند.

عوامل غیراقتصادی

شرایط جغرافیایی: ایران به همراه چین و پس از روسیه رکورددار تعداد همسایه در جهان است. ایران با ۱۵ کشور مستقل مرز مشترک خشکی و آبی دارد. طول مرزهای ایران بالغ بر ۸۷۳۱ کیلومتر است که حدود ۶۰۳۱ کیلومتر از خط مرزی را رودخانه‌ها، مرداب‌ها و باتلاق‌ها، جنگل‌ها، استپ‌ها، کوه‌ها، کوهپایه‌ها و کوهستان‌ها که در شمار مرزهای خشکی محسوب می‌شوند، تشکیل می‌دهند و طول مرزهای دریایی ایران در سه ساحل خلیج فارس، دریای عمان و دریای خزر ۲۷۰۰ کیلومتر است (کریمی پور، ۱۳۷۹: ۲۸). بدیهی است که کنترل راهبردی و یا امنیتی این مرزهای طولانی امری دشوار است. بر این اساس، تأمین امنیت درازمدت مرزها با توجه به تداخل‌های قومی-مذهبی جمعیت مرزی با فضای سرزمینی همسایگان، با چالش‌های اساسی مواجه خواهد بود.

ناکارآمدی بوروکراسی اداری: کاغذبازی زیاد، مقررات پیش‌بینی نشده و فراوان، محیط تجاری غیرقابل پیش‌بینی، پیچیده و متناقض از محدودیت‌های غیرتعرفه‌ای واردات و موانع صادرات هستند که می‌توانند افزایش فعالیت‌های غیرقانونی را به همراه داشته باشد (سرمدی و عباسی، ۱۳۸۴: ۵۳). بوروکراسی و ساختار اداری ناکارآمد به افزایش هزینه‌های تولید و تجارت در اقتصاد رسمی منجر خواهد شد. گاهی اوقات گرفتن مجوز برای تولید و صادرات از مراکز متعدد تصمیم‌گیری، با بهره‌وری پایین بیش از یک ماه

زمان نیاز دارد که هزینه و قیمت تمام شده را برای تولید و صادرات کننده به شدت افزایش می یابد (عیسی آبادی و شاه قلعه، ۱۳۹۲: ۵۹). وجود تشریفات اداری صدور و ورود کالا نیز سبب طولانی و پرهزینه شدن روال قانونی کار و راکد ماندن سرمایه صادرکننده و نیز فاسد شدن کالاهای آنان می شود. بدین علت، گاهی تجار ناچار می شوند قوانین را نادیده انگارند و کالای خود را از طرق غیرقانونی صادر یا وارد کنند. نتیجه این همانا رواج قاچاق کالا است (سیف، ۱۳۸۷: ۱۳۱).

کنترل نامناسب مرزها: عدم کنترل مناسب مرزها از سوی دولت یکی دیگر از دلایل افزایش قاچاق کالا است (داد وند و قنبری، ۱۳۹۱: ۹۳۶). عدم وجود تجهیزات پیشرفته اپتیکی و الکترونیکی مانند پهبادها، دوربین های مداربسته و غیره در کنترل مرزها می تواند در افزایش حجم قاچاق کالا تأثیر بسزایی داشته باشد. همچنین بسیاری از نقاط مرزی، نقاط کوری هستند که نظارت بر رفت و آمدهای غیرقانونی بر آنها کار بسیار دشواری است. کمبود پاسگاه های مرزی و نیروی انسانی نیز به این دشواری ها می افزاید.

روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت توصیفی - پیمایشی می باشد. ابزار گردآوری داده های تحقیق، پرسش نامه محقق ساخته است. جامعه آماری این پژوهش کارکنان و متخصصان واحدهای اجرایی سازمان های دخیل در امر مبارزه با قاچاق کالا در استان کرمانشاه (ستاد مبارزه با قاچاق کالای استانداری کرمانشاه، اداره گمرک، اداره تعزیرات حکومتی، معاونت مبارزه با قاچاق نیروی انتظامی، اداره مبارزه با قاچاق مرزبانی، سازمان صنعت، معدن و تجارت، اداره دخانیات، سازمان بازرگانی، شرکت ملی نفت و معاونت غذا و داروی دانشگاه علوم پزشکی استان کرمانشاه) به تعداد ۲۱۹ می باشد که کل جامعه آماری به عنوان نمونه آماری در نظر گرفته شده است. برای سنجش روایی تحقیق و برای اینکه تحقیق، مسیر صحیح خود را طی کند و ابزارهای سنجش بتوانند صفات موردنیاز را اندازه گیری کنند، شاخص های اندازه گیری هر عامل تعیین و با تعدادی از افراد

خبره و کارشناسان امر قاچاق دیدار و پس از بحث و تبادل نظر نسبت به بسط و تعدیل شاخص‌های مربوط اقدام شد. در نهایت پس از جمع‌بندی، متناسب با هر عامل تعدادی گویه انتخاب و سرانجام پرسش‌نامه‌ای شامل ۲۷ سؤال بر اساس طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت تنظیم شد. برای سنجش پایایی از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده که آلفای کل ۰/۸۳۳ می‌باشد که حاکی از همسانی درونی بالای بین گویه‌های پرسش‌نامه است.

تجزیه و تحلیل آماری

نمونه اندازه‌گیری عوامل مؤثر بر گرایش به قاچاق کالا در استان کرمانشاه

برای تعیین معادلات ساختاری مربوط به متغیرهای هفت‌گانه نمونه و همچنین برای تأیید کلیت نمونه از معادلات ساختاری استفاده شده است. مشخصات متغیرهای تشکیل‌دهنده عوامل مؤثر بر گرایش به قاچاق کالا در استان کرمانشاه به صورت خلاصه و ساده در جدول زیر نشان داده شده است.

جدول ۱: مشخصات عوامل ۷ گانه ادبیات پژوهش

عنوان در نمودار	سؤالات پرسش‌نامه	متغیر
Tax	۱ الی ۴	هزینه‌های مالیاتی و گمرکی
Unemployment	۵ الی ۹	میزان بالای بیکاری
Profitably	۱۰ الی ۱۲	سودآوری بالای قاچاق
Quality	۱۳ الی ۱۶	پایین بودن کیفیت محصولات داخلی
Geographic	۱۷ الی ۱۹	شرایط جغرافیایی
Bureaucracy	۲۰ الی ۲۲	ناکارآمدی بوروکراسی اداری
Control	۲۳ الی ۲۷	کنترل نامناسب مرزها

فرضیه‌های پژوهشی:

فرضیه صفر: کلیت نمونه معادله ساختاری متغیرهای تبیین کننده عوامل مؤثر بر گرایش به قاچاق کالا در استان کرمانشاه مورد تأیید نیست.

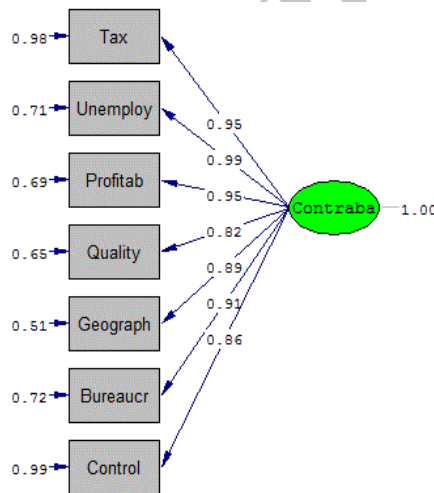
فرضیه یک: کلیت نمونه معادله ساختاری متغیرهای تبیین کننده عوامل مؤثر بر گرایش به قاچاق کالا در استان کرمانشاه مورد تأیید است.

فرضیه‌های آماری:

H_0 : $RMSEA \geq 0.10$

H_1 : $RMSEA < 0.10$

الگوی روابط علی در نمونه معادله ساختاری متغیرهای تبیین کننده عوامل مؤثر بر گرایش به قاچاق کالا در استان کرمانشاه مبتنی بر نرم افزار معادلات ساختاری Lisrel8.5 به شرح ذیل است:



Chi-Square=67.29, df=14, P-value=0.00000, RMSEA=0.082

خروجی نرم افزار لیزرل: تحلیل عاملی تأییدی

نتیجه آزمون

نتیجه آزمون نشان می‌دهد که با توجه به اینکه شاخص RMSEA یا جذر برآورد واریانس خطای تقریب کمتر از ۱۰ درصد است (RMSEA=0.082) و شاخص نیکویی برازش GFI بیش از ۰/۹ است (GFI= 0.92) لذا می‌توان گفت که نمونه فوق برازش خوبی از داده‌های دنیای واقعی داشته است. قابل ذکر اینکه از میان شاخص‌های گوناگون و متعدد تعیین برازندگی یک نمونه معادلات ساختاری، شاخص‌های RMSEA، GFI و NFI از بهترین و معروف‌ترین نشان بوده و می‌توانند در حد کفایت لازم، برازندگی یک نمونه معادله ساختاری را تعیین کنند. $RMSEA \leq 0.10$ نشان می‌دهد که این نمونه برازش قابل قبولی با داده‌های دنیای واقعی دارد. در پژوهش حاضر $RMSEA = 0.082$, $GFI = 0.92$, $AGFI = 0.93$, $CFI = 0.91$, $JFI = 0.92$, $NNFI = 0.96$.

آزمون فریدمن (اولویت‌بندی اثرگذاری عوامل)

آزمون رتبه‌بندی فریدمن با استفاده از نظرات پاسخ‌دهندگان و بر اساس میزان اهمیت تخصیصی آن‌ها، متغیرهای نمونه مفهومی را اولویت‌بندی می‌کند.

فرضیه‌های پژوهشی:

فرضیه صفر: رتبه میانگین اهمیت اثرگذاری‌های متغیرهای هفت‌گانه با یکدیگر یکسان می‌باشند.

فرضیه یک: حداقل یک زوج از رتبه‌های میانگین اثرگذاری متغیرهای هفت‌گانه تفاوت معناداری با یکدیگر دارند.

فرضیه‌های آماری:

$H_0: Sig \geq 0.05$

$H_1: Sig < 0.05$

جدول ۲: نتایج آزمون فریدمن

نتیجه آزمون	میزان خطا	سطح معناداری (Sig)	درجه آزادی	کای دو محاسبه شده	تعداد
رد H0	۰,۰۵	۰,۰۰۰	۵	۲۵/۱۷۸	۲۱۹

نتیجه آزمون

نتیجه آزمون نشان می‌دهد با توجه به اینکه سطح معنی داری محاسبه شده کمتر از پنج درصد است ($Sig \leq 0.05$)، لذا فرض صفر رد می‌گردد. یعنی اینکه حداقل یک زوج از رتبه‌های میانگین اثرگذاری عوامل هفت گانه تفاوت معناداری با یکدیگر دارند.

جدول ۳: رتبه‌بندی آزمون فریدمن

متغیر	رتبه میانگین	اولویت
میزان بالای بیکاری	۲/۳۵	۱
پایین بودن کیفیت محصولات داخلی	۳/۱۱	۲
هزینه‌های مالیاتی و گمرکی	۳/۳۳	۳
ناکارآمدی بوروکراسی اداری	۴/۱۷	۴
سودآوری بالای قاچاق	۴/۲۲	۵
شرایط جغرافیایی	۴/۴۶	۶
کنترل نامناسب مرزها	۵/۱۰	۷

با توجه با نتیجه آزمون فریدمن (اولویت‌بندی اثرگذاری عوامل)، از بین هفت عامل بررسی شده، عامل میزان بالای بیکاری بالاترین اهمیت و تأثیر را در گرایش به قاچاق کالا داشته و عامل کنترل نامناسب مرزها کمترین تأثیر را دارا می‌باشد.

نتیجه‌گیری

نتایج تحقیق نشان می‌دهد که تمامی هفت عامل موردبررسی در گرایش به قاچاق کالا در استان کرمانشاه تأثیرگذار هستند. همچنین میزان بالای بیکاری بیشترین تأثیر و کنترل نامناسب مرزها کمترین تأثیر را دارا می‌باشد. بر اساس نتایج آزمون فریدمن اولویت عوامل اقتصادی به مراتب بیشتر از عوامل غیراقتصادی است. لذا با توجه به نتایج مذکور می‌توان بیان کرد که از راهکارهای مقابله با قاچاق کالا ایجاد فرصت‌های جدید شغلی است و این مهم از طریق سرمایه‌گذاری در تولید کالا یا خدمات صورت می‌گیرد. بازار کار یکی از مهم‌ترین بازارها و نوسانات اشتغال و بیکاری از جمله موضوعاتی است که از دیدگاه‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی بسیار مهم است. در مورد موضوع قاچاق نیز، یکی از دلایل روی آوردن افراد به امر قاچاق کالا، عدم اشتغال و نبود زمینه‌های لازم برای ایجاد اشتغال از طریق سرمایه‌گذاری‌های مولد در اقتصاد کشور است. سودآوری تجارت غیرقانونی و نبود زمینه‌های مناسب برای سرمایه‌گذاری سودآور و تشریفات اداری زائد حاکم بر فعالیت‌های قانونی تجارت و تولید سبب شده است که برخی از صاحبان سرمایه به قاچاق کالا روی آورند. در همین حال نبود مشاغل مولد در مناطق مرزی موجب شده است که جوانان برای کسب درآمد به عوامل شبکه‌های قاچاق تبدیل شوند. ایجاد فضای امن در فضای فعالیت‌های اقتصادی لازمه گرایش مردم به سرمایه‌گذاری است. برای پیاده‌سازی این راهکار سازمان‌های مربوط می‌بایست زمینه‌های سرمایه‌گذاری را در صناعی که در آن‌ها مزیت داریم شناسایی و برنامه‌های اولیه را برای اجرای آن تهیه کنند. با تهیه این برنامه‌ها که در آن طرح‌ریزی‌های لازم جهت سرمایه‌گذاری تعریف و سودآوری آن پیش‌بینی می‌شود، سرمایه‌گذاران بخش خصوصی بر اساس قابلیت‌ها و توانمندی‌های خود می‌توانند محدوده سرمایه‌گذاری مطلوب را برگزینند و این مهم سرمایه‌گذاری بخش خصوصی را تسهیل می‌کند. لازم به ذکر است حجم بسیار زیادی از سرمایه‌های بلااستفاده در دست مردم است و بیشتر مردم اطلاعات کافی ندارند که در چه زمینه‌ای سرمایه‌گذاری

کنند یا باید چه اندازه انتظار سودآوری داشته باشند. یکی از وظایف دولت این است که زمینه‌های سرمایه‌گذاری را به جامعه معرفی کند تا علاوه بر جلوگیری از هرز رفتن منابع مالی کشور، این سرمایه‌ها به سمت سرمایه‌گذاری‌های مولد و اشتغال‌زا هدایت شود. این امر موجب می‌شود معضل قاچاق کالا از دو بعد بیکاری و افزایش تولید مرتفع شود. لذا در کنار تجدیدنظر در ساختار اقتصادی کشور، به ویژه در مناطق مرزی، ضرورت دارد که با کاهش مقررات و تشریفات زائد و هزینه‌های سرمایه‌گذاری زمینه جلب سرمایه‌ها در تولید فراهم شود و با ایجاد مشاغل جدید در مناطق مرزی هر دو هدف رشد سرمایه‌گذاری ملی و ایجاد اشتغال و نیز ممانعت از قاچاق کالا مورد بررسی قرار گیرد. همچنین تناسب نداشتن تعرفه‌های مقرر با کالاهای وارداتی شکاف عمیقی میان کالاهای وارد شده از طریق قاچاق و کالاهای اظهار شده گمرکی ایجاد می‌کند که جاذبه فرار از پرداخت عوارض و هزینه‌های مالی مربوط را توجیه می‌کند. با برقراری نظام تعرفه‌ای متناسب، تمایل دست‌اندرکاران تا حدودی کاهش می‌یابد. در این راستا چنانچه قصد مبارزه با قاچاق کالا را داشته باشیم باید در ساختار اداری و مدیریتی کشور تلاش شود تا اقتصاد غیررسمی از طریق شفاف‌سازی قوانین و مقررات سامان پیدا کند. اصلاح مقررات باید بر اساس این دیدگاه باشد که قاچاق از جمله عوارض اقتصاد غیررسمی است، صورت گیرد. هر مقدار که بر میزان و حجم قوانین در اداره امور اقتصادی کشور افزوده شود، شاهد افزایش فعالیت غیررسمی خواهیم بود. اقتصاد غیررسمی تابع عوامل گوناگون سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و ... است. مبارزه با قاچاق کالا از طریق بهبود ساختار اداری و مدیریتی و در راستای شفاف‌سازی مقررات قابل انجام است و قوانین و مقررات باید بر اساس تحقیقات و شناخت صورت گیرد و خط قرمزهای اقتصادی جدی تلقی شود. لازم به یادآوری است که از بین تمامی عوامل مؤثر بر گرایش به قاچاق در استان کرمانشاه، کنترل نامناسب مرزها دارای کمترین تأثیر و اولویت است که نشان می‌دهد نیروهای نظامی و انتظامی توانسته‌اند در حد مقدمات و امکانات در دسترس، کنترل مناسبی را بروی مرزهای استان داشته باشند. اما

این کنترل نسبتاً مناسب به هیچ وجه نباید به معنی بی‌نیازی سازمان‌های نظامی و انتظامی از امکانات و ظرفیت‌های لازم تلقی شود. چراکه اگر سازمان‌های نظامی و انتظامی استان به تجهیزات پیشرفته و مدرن اپتیکی و الکترونیکی مانند پربادهای بدون سرنشین و غیره مجهز شوند می‌توانند کنترل به مراتب بهتر و کامل‌تری بر مرزهای استان داشته باشند. در نهایت وجود تقاضا برای کالاهای مصرفی تجملی و توزیع نامتعادل درآمدها در جامعه که سبب ایجاد تقاضا برای کالاهای قاچاق می‌شود در کنار ضعف بنیه‌های اقتصادی برای جلب سرمایه‌گذاری، درآمد اضافی افراد و نبود راه‌های قانونی برای تجارت آزاد دست‌به‌دست هم داده‌اند و به گسترش شبکه‌های قاچاق دامن می‌زنند. تفاوت قیمت، کیفیت برتر کالاهای خارجی، وجود سود سرشار و هزینه خطرپذیری کمتر در فعالیت‌های قاچاق کالا عمده‌ترین دلیل برای بروز و گسترش قاچاق کالا هستند. لذا بر این اساس راهکارهای زیر جهت مبارزه و مقابله سامانه‌تیک و هدفمند ارائه می‌گردد:

راهکارهای اقتصادی

- شناخت مزیت‌ها و افزایش رقابت‌پذیری کالاهای داخلی
- ایجاد و توسعه فرایندهای تولیدی جدید
- تشویق صنایع کوچک و متوسط جهت فعالیت هرچه بیشتر در مناطق مرزی
- کمک به بخش کشاورزی (نظیر پرداخت وام‌های کم‌بهره و تسهیلات مناسب به کشاورزان مناطق مرزی که مستعد فعالیت‌های کشاورزی هستند)
- شفاف‌سازی قیمت‌ها و تغییر روش در پرداخت یارانه کالاها
- مشارکت فعال‌تر دولت در توسعه منطقه‌ای، خصوصاً در مناطق مرزی به منظور ایجاد اشتغال و کاهش میزان فقر
- حذف انحصارها و ایجاد محیط رقابتی (وجود فضای رقابتی موجب افزایش کیفیت کالاهای داخلی می‌گردد که خود عاملی در جهت کاهش تقاضا برای محصولات خارجی قاچاق است)

- توجه و نظارت کافی بر فعالیت مناطق آزاد تجاری و بازارچه‌های مرزی
- توجه به اصلاح روش‌های تجارت و حمل‌ونقل کالا
- اولویت دادن به ایجاد اشتغال در مناطق مرزی

راهکارهای غیراقتصادی

- شناسایی روش‌های مناسب برای مقابله با قاچاق، تقویت و تجهیز واحدهای اجرایی مبارزه با قاچاق کالا و نیز استفاده از نظام اطلاعات جغرافیایی در مدیریت و برنامه‌ریزی مبارزه با قاچاق.
- افزایش سطح اطلاعات نیروهای مرزبانی نسبت به نتایج ورود کالای قاچاق بر اقتصاد، فرهنگ و امنیت ملی.
- تجهیز نیروهای مرزبانی استان به امکانات پیشرفته جهت پوشش هرچه بهتر و مناسب‌تر نوار مرزی.
- افزایش روحیه نیروهای مرزبانی استان جهت مبارزه بی‌امان با پدیده قاچاق از طریق ارائه مشوق‌های مالی و غیره.
- ایجاد هماهنگی میان سازمان‌های مرتبط در واردات کالا و اعمال سیاست واحد در قبال واردکنندگان کالا توسط این سازمان‌ها و تنظیم ارتباط واحدهای مجری برای تسهیل در مبارزه با قاچاق کالا.
- ایجاد فضای فرهنگی برای تقبیح اقدام به قاچاق، به خصوص در مناطق مرزی و از طریق سازمان‌های مرتبط.
- افزایش خطرپذیری قاچاق از طریق مبارزه قاطع و پیگیر و فراگیر به منظور کاهش حاشیه سود قاچاق.

فهرست منابع

- احمدی، عبدالله. (۱۳۸۵). جرم قاچاق. تهران: نشر میزان.
- اصغری، مهدی. (۱۳۸۸). مصرف کالای داخلی و مبارزه با قاچاق، مجله بانک و اقتصاد، شماره. ۹۸. صص ۴۶-۵۸.
- افق ده‌ساله مبارزه با قاچاق کالا و ارز. (۱۳۸۸). ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز.
- بنائی، رضا. (۱۳۷۷). آشنایی با مقررات گمرکی و ترخیص کالا. تهران: شرکت چاپ و نشر بازرگانی.
- عبدالحمیدی، امیر. (۱۳۸۹). مطالعه و بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر قاچاق کالا در ایران، فصلنامه نظم و امنیت انتظامی. سال دوم. صص ۱۷۹-۲۰۷.
- عیسی آبادی، ابوالفضل و شاه قلعه، صفی اله. (۱۳۹۲). ژئوپلیتیک ایران و تأثیر آن بر قاچاق کالا. فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، شماره دوم. صص ۴۹-۶۷.
- داد‌وند، طلعت و قنبری، سیروس. (۱۳۹۱). بررسی عوامل مؤثر بر قاچاق در شهرهای مرزی. همایش ملی شهرهای مرزی و امنیت؛ چالش‌ها و رهیافت‌ها، دانشگاه سیستان و بلوچستان. صص ۹۲۹-۹۴۲.
- کهنه‌پوشی، سید‌هادی. (۱۳۹۱). بررسی اثرات اقتصادی قاچاق کالا بر شهرهای مرزی مطالعه موردی؛ شهر مریوان، استان کردستان. همایش ملی شهرهای مرزی و امنیت؛ چالش‌ها و رهیافت‌ها، دانشگاه سیستان و بلوچستان. صص ۱۰۵۹-۱۰۶۸.
- وطن‌پور، علیرضا. (۱۳۸۷). مباحث پایه‌ای و رهیافت‌های مطالعاتی پیرامون قاچاق کالا. مجله کارآگاه، دوره دوم، سال دوم. صص ۸۹-۱۱۵.
- مقدسی، علیرضا. (۱۳۸۰). بررسی ابعاد قاچاق کالا و ارائه راهکارهایی جهت هدایت آن به مسیرهای اقتصادی کشور. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز.
- رحمن‌نژاد، ارسلان، رحمانی، ثریا و ابراهیمی، حلیمه. (۱۳۹۱). عوامل مؤثر بر پدیده قاچاق کالا در مناطق مرزی. فصلنامه دانش انتظامی خراسان جنوبی، سال دوم، شماره اول. صص ۱۱۳-۱۲۵.

- جایمی، فیروز. (۱۳۸۸). قاچاق کالا و ارز. تهران: نشریه قانون و اقتصاد ایران، شماره دوازده.
- سیف، اله مراد. (۱۳۸۷). قاچاق کالا در ایران. تهران: دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- بیات سرمدی، سمیرا و عباسی، منصوره. (۱۳۸۴). اتحادیه اروپا پدیده قاچاق.
- کریمی پور، یدالله. (۱۳۷۹). مقدمه‌ای بر ایران و همسایگان. تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی، تربیت معلم تهران.

Archive of SID